

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ
Πασχαλινά
διηγήματα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Πασχαλινά διηγήματα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΛΙΑΣ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
ΜΑΝΟΛΗΣ ΜΑΝΔΑΜΑΔΙΩΤΗΣ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη — Νεοελληνική κλασική λογοτεχνία
Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, *Πασχαλινά διηγήματα*
Λεξιλόγιο: Μανόλης Μανδαμαδιώτης
Εισαγωγικό σημείωμα: Χαράλαμπος Κωνσταντέλλιας
Επιμέλεια: Μιχάλης Σαρρής, Γεωργία Τουρλούκη
Διορθώσεις: Αγγέλα Ζαχαριάδου
Copyright © Σ. Πατάκης Α.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη), Αθήνα 2007
Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάρτιος 2007
Κ.Ε.Τ. 3959 Κ.Ε.Π. 279/07
ISBN 978-960-16-2342-9

ΒΑΛΤΕΣΙΟΥ 14, 106 80 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.36.50.000, FAX: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΝΕΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ 122, 563 34 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ,
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, FAX: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> ● e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	11
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΗ	15
ΕΞΟΧΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ	25
ΠΑΣΧΑ ΡΩΜΕΪΚΟ	39
ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ	51
ΣΤΗΝ ΑΓΙ-ΑΝΑΣΤΑΣΑ	67
Η ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΑ	105
ΛΑΜΠΡΙΑΤΙΚΟΣ ΨΑΛΤΗΣ	135
ΧΩΡΙΣ ΣΤΕΦΑΝΙ	179
ΚΟΚΚΩΝΑ ΘΑΛΑΣΣΑ Ή ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΕΘΕΡΑΣ	193
ΥΠΟ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ ΔΡΥΝ	217
Ο ΑΛΙΒΑΝΙΣΤΟΣ	231
Ο ΚΟΣΜΟΛΑΪΤΗΣ	245
Η ΑΚΛΗΡΗ	261
Τ' ΑΕΡΙΚΟ ΣΤΟ ΔΕΝΤΡΟ	269
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ	279
ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ	291

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ

ΤΑ ΠΑΣΧΑΛΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ του Παπαδιαμάντη ελπίζουμε ότι θα φέρουν τον αναγνώστη στο κλίμα των ημερών της Μεγάλης Εβδομάδας και της Ανάστασης, αλλά και στον κόσμο του Σκιαθίτη διηγηματογράφου.

Έχοντας στο νου μας ιδιαίτερα το δεύτερο, τον κόσμο και την εποχή του Παπαδιαμάντη, αποφασίσαμε να παρουσιάσουμε τα κείμενα όπως τα βρήκαμε στην πρώτη τους δημοσίευση σε εφημερίδες ή περιοδικά της εποχής (ή, στις περιπτώσεις που αυτό δεν κατορθώθηκε, σε μια όσο το δυνατόν πιο παλιά έκδοση). Είναι χαρακτηριστική η ορθογραφία εκείνων των καιρών και μας δίνει την εικόνα μιας φάσης στην εξέλιξη της ιστορικής ορθογραφίας της γλώσσας μας.

Για να είναι η εικόνα αυτή όσο το δυνατόν περισσότερο ακριβής, δεχθήκαμε περισσότερες από μία γραφές για την ίδια περίπτωση, όπου αυτές οι γραφές απαντούν στο πρωτότυπο, ακόμα και στο ίδιο διήγημα. Κάναμε διορθώσεις μόνο εκεί που πιστεύουμε ότι πρόκειται για τυπογραφικά λάθη.

Η σημερινή γενιά έχει απομακρυνθεί από τις μορφές της γλώσσας όπως αυτή του Παπαδιαμάντη. Γι' αυτό συνοδεύουμε το κείμενο με υποσελίδιες ερμηνευτικές σημειώσεις για λέξεις τόσο λόγιες όσο και λαϊκές (πολλές φορές τοπικού ιδιώματος και εποχής).

Με αυτές τις προϋποθέσεις ελπίζουμε ότι ο σύγχρονος αναγνώστης θα μπορέσει να προσεγγίσει αυτά τα τόσο σημαντικά κείμενα της λογοτεχνίας μας.

ΕΞΟΧΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ

ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΚΑΛΑ ΤΟ ΕΛΕΓΕΝ ὁ Μπάρμπα-Μηλιός, ὅτι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκινδύνευον νὰ μείνουν οἱ ἄνθρωποι οἱ χριστιανοί, οἱ ξωμερίταις,¹ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀλειτούργητοι.² Καὶ οὐδέποτε πρόρρησις³ ἔφθασε τόσον ἐγγὺς νὰ πληρωθῇ,⁴ ὅσον αὐτή· διότι δις⁵ ἐκινδύνευσε νὰ ἐπαληθεύσῃ, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Θεὸς ἔδωκε καλὴν φώτισιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ οἱ πτωχοὶ χωρικοί, οἱ γεωργοποιμένες⁶ τοῦ μέρους ἐκείνου, ἠξιώθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν καλὸν λόγον⁷ καὶ νὰ φάγωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κόκκινο αὐγόν.

“Ὅλα αὐτὰ διότι τὸ μὲν ταχύπλουν, αὐτὸ τὸ προκομμένον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ δῆθεν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀτυχῶν νήσων καὶ τῆς ἀπέναντι ἀξένου ἀκτῆς, σχεδὸν τακτικῶς δις τοῦ ἔτους, ἦτοι κατὰ τὰς δύο ἀλλαξοκαιριαῖς,⁸ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ ἔαρ, βυθίζεται, καὶ συν-

1. ξωμερίταις· ξωμερίτης, ὁ: κάτοικος τῆς ἐξοχῆς, ξενομερίτης
2. ἀλειτούργητοι· ἀλειτούργητος, -ον: που δεν παρακολούθησε τὴ Θεία Λειτουργία, που δεν ἐκκλησιάστηκε
3. πρόρρησις, ἡ: προφητεία, πρόγνωση, πρόβλεψη
4. νὰ πληρωθῇ (υποτ. παθ. αορ. του ρ. πληροῦμαι): νὰ ἐκπληρωθῆ, νὰ ἐπαληθευτεῖ
5. δις: δύο φορές
6. οἱ γεωργοποιμένες: οἱ γεωργοὶ καὶ βοσκοί
7. τὸν καλὸν λόγον: τὸ λόγο του Θεοῦ· ἐδῶ, τοὺς ψαλμούς τῆς Ἀνάστασης
8. ἀλλαξοκαιριαῖς· ἀλλαξοκαιριά, ἡ: ἡ ἀλλαγὴ του καιροῦ, ἡ μεταβολὴ τῆς ατμοσφαιρικῆς κατάστασης

ήθως χάνεται αὐτανδρον⁹ εἶτα¹⁰ γίνεται νέα δημοπρασία, καὶ εὐρίσκει-
ται τολμητίας¹¹ τις πτωχὸς κυβερνήτης, ὅστις δὲν σωφρονίζεται ἀπὸ
τὸ πάθημα τοῦ προκατόχου του, ἀναλαμβάνων ἐκάστοτε τὸ κινδυνω-
δέστατον ἔργον· καὶ τὴν φορὰν ταύτην, τὸ ταχύπλουν, λήγοντος τοῦ
Μαρτίου, τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ χειμῶνος γενομένου, εἶχε βυθισθῆ· ὁ
δὲ παπᾶ-Βαγγέλης, ὁ ἐφημέριος¹² ἅμα¹³ καὶ ἡγούμενος καὶ μόνος ἀδελ-
φὸς τοῦ μονυδρίου¹⁴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἔχων¹⁵ κατ' εὐνοίαν τοῦ ἐπι-
σκόπου καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐξάρχου¹⁶ καὶ πνευματικοῦ¹⁷ τῶν ἀπέναντι
χωριῶν, καίτοι¹⁸ γέρων ἤδη, ἔπλεε τετράκις τοῦ ἔτους, ἦτοι¹⁹ κατὰ
πᾶσαν τεσσαρακοστήν, εἰς τὰς ἀντικρὺ ἐκτεινομένας ἀκτάς, ὅπως ἐξ-
ομολογήσῃ καὶ καταρτίσῃ πνευματικῶς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους δουλο-
παροίκους,²⁰ τοὺς «κουκκουβίνους ἢ κουκκοσκιάχταις»,²¹ ὅπως τοὺς ὠνό-
μαζον, σπεύδων, κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, νὰ ἐπιστρέψῃ ἐγκαί-
ρων εἰς τὴν μονήν του ὅπως ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα· ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ
ἔτος, τὸ ταχύπλουν εἶχε βυθισθῆ, ὡς εἴπομεν, ἢ συγκοινωνία ἐκόπη
ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, καὶ οὕτως ὁ παπᾶ-Βαγγέλης ἔμεινε ἀκουσίως, ἡνα-
γκασμένος νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα πέραν τῆς πολυκυμάντου²² καὶ βο-
ροεπλήκτου²³ θαλάσσης, τὸ δὲ μικρὸν ποιμνιὸν του, οἱ γείτονες τοῦ Ἁγ.
Ἀθανασίου, οἱ χωρικοὶ τῶν Καλυβιδῶν, ἐκινδύνευον νὰ μείνωσιν ἀλει-
τούρητοι.

9. αὐτανδρον· αὐτανδρος, -ον: (για πλοίο) που βυθίστηκε με ὅλους τοὺς επιβάτες και το πλήρωμά του

10. εἶτα: ἐπειτα

11. τολμητίας, ὁ: παράτολμος άντρας

12. ἐφημέριος, ὁ: ιερέας διορισμένος σε ενοριακό ναό

13. ἅμα: ταυτόχρονα

14. μονυδρίου· μονύδριον, τό: μικρός ναός

15. ἔχων (μτχ. ενεστ. του ρ. ἔχω): ο οποίος είχε

16. ἐξάρχον· ἐξαρχος, ὁ: ο αντιπρόσωπος του Πατριαρχείου σε συγκεκριμένη περιοχή

17. πνευματικοῦ· πνευματικός, ὁ (ως ουσ.): ιερέας που εξομολογεῖ, εξομολόγος

18. καίτοι: αν και

19. ἦτοι: δηλαδή

20. δουλοπαροίκους· δουλοπάροικος, ὁ: ο γεωργός που είναι υποτελής σε γαιοκτήμονα

21. τοὺς «κουκκουβίνους ἢ κουκκοσκιάχταις»: τοὺς ορεσίβιους

22. πολυκυμάντου· πολυκύμαντος, -ον: τρικυμώδης

23. βοροεπλήκτου· βορεόπληκτος, -ον: που πλήττεται από τοὺς ανέμους

Τινές εἶπον γνώμην νὰ παραλάβωσι.²⁴ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πολίχνην,²⁵ ὅπως ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν καὶ λειτουργηθῶσιν· ἀλλ' ὁ μπάρμπα-Μηλιός, ὅστις ἔκαμνε τὸν προεστὸν²⁶ εἰς τὰ Καλύβια, καὶ ἤθελε νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα ὅπως αὐτὸς ἐνόει, ὁ Φταμηνίτης, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ ἐκθέσῃ τὴν γυναῖκά του εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πλήθους, καὶ ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης, χωρικός ὅστις «τὰ εἰξευρεν ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ γράμματα τῆς Λαμπρῆς», ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ τίποτε «ἀπὸ μέσα»,²⁷ καὶ ἐπεθύμει νὰ ψάλῃ τὸ «Σὺμα Χριστοῦ μεταλάβετε», – οἱ τρεῖς οὗτοι ἐπέμειναν, καὶ πολλοὶ ἠσπάσθησαν τὴν γνώμην των, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάντῳ τρόπῳ νὰ πείσωσιν ἕνα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφημερίων ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια νὰ τοὺς λειτουργήσῃ.

Ὁ καταλληλότερος δέ, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἱερεὺς τῆς πόλεως, ἦτο ὁ Παπαῦ-Κυριάκος, ὅστις δὲν ἦτο «ἀπὸ μεγάλο τζάκι»,²⁸ εἶχε μάλιστα καὶ συγγένειαν μέ τινας τῶν ἐξωμεριτῶν, καὶ τοὺς κατεδέχετο.²⁹ Ἦτο ὀλίγον τσάμης,³⁰ καθὼς ἔλεγαν. Δὲν ἔτρεφε προλήψεις. Ἦκούετο μάλιστα ἐδῶ-ἐκεῖ, ὅτι ὁ ἱερεὺς οὗτος εἶχε καὶ τὴν συνήθειαν («ν' ἀποσώνῃ τὰ παιδιὰ»)³¹ εἰς τοὺς κόλπους τῶν μητέρων, τῶν ἐνοριτισσῶν του. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔλεγον οἱ ἀστεῖοι ἢ οἱ φθονεροί, καὶ μόνον οἱ ἀνόητοι τὸ ἐπίστευον. Ὁ ἐφημέριος οὗτος, ὡς οἱ πλεῖστοι τοῦ γηνησίου ἐλληνικοῦ κλήρου, πλὴν μικροῦ ἐλευθεριασμοῦ,³² ἦτο κατὰ τὰ ἄλλα ἀμεμπτος.

Τοῦτο ναί, ἀληθεύει, ἀλλ' οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς, πενόμενοι³³ καὶ δυσπραγοῦντες,³⁴ ἐπιτακτικῆν³⁵ ἔχοντες ἀνάγκην νὰ θρέψωσι τὰ τέκνα των, φαίνον-

24. νὰ παραλάβωσι (υποτ. αορ. του ρ. παραλαμβάνω): να πάρουν

25. πολίχνην· πολίχνη, ἢ: μικρὴ πόλις

26. προεστὸν· προεστός, ὁ: κοινοτικός ἀρχοντας

27. «ἀπὸ μέσα»: ἀπὸ το βιβλίον

28. «ἀπὸ μεγάλο τζάκι»: αριστοκρατικῆς καταγωγῆς

29. κατεδέχετο (ορ. πρτ. του ρ. καταδέχομαι): ἀντιμετώπιζε χωρὶς ὑπεροψία, δεχόμενος με ευμένεια

30. τσάμης, ὁ: ἀναφορὰ στο λαὸ που ζοῦσε στὴν Τσαμουριά (περιοχὴ τῆς Θεσπρωτίας)

31. «ν' ἀποσώνῃ τὰ παιδιὰ»: να βοηθᾷ στὴν τεκνοποιία

32. ἐλευθεριασμοῦ· ἐλευθεριασμός, ὁ: το να ξεπερνᾷ κανεὶς τὰ ἐπιτρεπτά ὅρια συμπεριφορᾶς

33. πενόμενοι: φτωχοί

34. δυσπραγοῦντες: ἐκεῖνοι που βρίσκονται σε οικονομικὴ δυσχέρεια

35. ἐπιτακτικῆν· ἐπιτακτικός, -ή, -όν: ἐπιβεβλημένος, που εἶναι ἢ κρίνεται ἀπαραίτητος

ται ὡς πλεονέκται, καὶ καταντῶσι νὰ μὴ τρέφωσι πλέον ἐμπιστοσύνην οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς συλλειτουργοὺς των. Τοῦτο ἔπασχε καὶ ὁ παπᾶ-Κυριακός, ὅστις ἐπεθύμει μὲν νὰ ὑπάγῃ νὰ κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τοὺς χωρικούς, διότι ἦτο ἀνοιχτόκαρδος καὶ ἤθελε νὰ χαρῆ καὶ αὐτὸς ὀλίγην Ἀνάστασιν καὶ ὀλίγην ἀνοιξιν, ἀλλ' ἐδυσπίστει εἰς τὸν συνεφημέριόν του, καὶ ἔπειτα δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὴν ἐνορίαν μὲ ἓνα μόνον ἱερέα τοιαύτην ἡμέραν. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ παπᾶ-Θεοδωρῆς ὁ Σφροντύλας, ὁ συνεφημέριός του, τὸν παρεκίνησε νὰ ὑπάγῃ, εἰπὼν ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴ χάσῃ καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν Καλυβιῶν, αἰνιττόμενος³⁶ ὅτι τὰ τε ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ ἔσοδα καὶ τὰ τῆς ἐξοχικῆς παροικίας,³⁷ ἀμφότερα³⁸ ἐξ ἴσου θὰ τὰ ἐμοιράζοντο.

Τοῦτο δὲν ἔπεισε τὸν Παπᾶ-Κυριακόν, τῷ³⁹ ἐνέπνευσε⁴⁰ μάλιστα πλείονας⁴¹ ὑποψίας· ἀλλ' ὅτε ἠρώτησε τὴν γνώμην τοῦ συλλειτουργοῦ του, ἦτο ἤδη κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ἀποφασισμένος νὰ ὑπάγῃ· ἔπειτα ὑπεχρέωσε τὸν υἱόν του Ζάχον, μορφάζοντα⁴² καὶ μεμψιμοιροῦντα,⁴³ νὰ παραμείνῃ ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ κατάσκοπος εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, νὰ παραλάβῃ τὸ μερίδιον τῶν προσφορῶν καὶ συλλειτουργικῶν, καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ὅτε θὰ ἀνέτελλεν ἤδη ἡ ἡμέρα, ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια παρ' αὐτῷ.

*
* *
*

Ἡ πούλια⁴⁴ ἦτο ἤδη ὑψηλά, («τέσσαρες ὥραις νὰ φέξῃ»), καὶ ὁ μπάραμπ' Ἀναγνώστης, ἀφοῦ ἐξύπνισε τὸν ἱερέα κατασκευάσας πρόχειρον σήμαντρον, ἐκ στερεοῦ ξύλου καρυᾶς⁴⁵ καὶ πλῆκτρον,⁴⁶ περιήρχετο τὰ Καλύβια θορυβωδῶς κρούων⁴⁷ ὅπως ἐξεγείρῃ τοὺς χωρικούς.

36. αἰνιττόμενος (μτχ. ενεστ. του ρ. αἰνίττομαι): υπονοώντας

37. παροικίας· παροικία, ἡ: ἡ ἐνορία που βρισκόταν στὴν ἐξοχή

38. ἀμφότερα: καὶ τὰ δύο

39. τῷ: του

40. ἐνέπνευσε (ορ. αορ. του ρ. ἐμπνέω): δημιούργησε, προκάλεσε

41. πλείονας: περισσότερες

42. μορφάζοντα (μτχ. ενεστ. του ρ. μορφάζω): που ἔκανε μορφασιμὸς ἀπογοήτευσης

43. μεμψιμοιροῦντα (μτχ. ενεστ. του ρ. μεμψιμοιρῶ): που γκρινιάζε

44. πούλια, ἡ: ὁ ἀστερισμὸς των Πλειάδων

45. καρυᾶς· καρυά, ἡ: καρυδιά

46. πλῆκτρον, τὸ: ὄργανο που προορίζεται γιὰ τὸ χτύπημα του σήμαντρο

47. κρούων (μτχ. ενεστ. του ρ. κρούω): χτυπώντας

Εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Δημητρίου. Εἷς μετὰ τὸν ἄλλον προσήρχοντο οἱ χωρικοὶ μὲ τὰς χωρικὰς τῶν καὶ μὲ τὰ καλὰ τῶν ἐνδύματα.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν.⁴⁸

Ὁ μπάριμπ' Ἀναγνώστης ἤρχισε νὰ τὰ λέγη ὅλα ἀπ' ἐξω, τὴν προκαταρκτικὴν προσευχὴν καὶ τὸν Κανόνα, τὸ *Κύματι θαλάσσης*.

Ὁ παπᾶ-Κυριάκος προέκνυψεν⁴⁹ εἰς τὰ βημόθυρα,⁵⁰ ψάλλων τὸ *Δεῦτε λάβετε φῶς*.

Ἦναψαν τὰς λαμπάδας κ' ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ ὕπαιθρον ν' ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν. Γλυκεῖαν καὶ κατανυκτικὴν Ἀνάστασιν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθούτων δένδρων ὑπὸ ἐλαφρᾶς αὔρας σειομένων⁵¹ εὐωδῶν θάμνων, καὶ τῶν λευκῶν ἀνθέων τῆς ἀγραμπελιᾶς, «*neige odorante du printemps*».⁵²

Ψαλέντος⁵³ τοῦ *Χριστὸς ἀνέστη*, εἰσῆλθον πάντες εἰς τὸν ναόν. Θὰ ἦσαν τὸ πολὺ ἐβδομήκοντα ἄνθρωποι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιῖδες.

Ὁ μπάριμπα Ἀναγνώστης ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὁ δὲ ἱερεὺς, ἅμα ἀντιψάλλων⁵⁴ αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης⁵⁵ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἠτοιμάζετο («νὰ πάρῃ καιρόν»),⁵⁶ καὶ ἀφοῦ τελέσῃ τὸν ἀσπασμόν, νὰ ἔμβῃ⁵⁷ εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, εἰσῆλθεν ἡ μᾶλλον εἰσώρμησεν εἰς τὸ νατῖδιον, ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο ἄλλων ὁμηλικίων⁵⁸ του, δωδεκαέτης

48. ἔβαλεν (ορ. αορ. β του ρ. βάλλω) εὐλογητόν: ἄρχισε τὴν ἀκολουθία στο δοξασιμένο ὄνομα τοῦ Θεοῦ: εὐλογητόν, τὸ: ἡ ἀπαγγελία ἀπὸ τὸν ἱερέα τῶν ἐναρκτήριων προσευχῶν τῆς λειτουργίας, που ἀρχίζουν με τὶς λέξεις «εὐλογημένη ἡ βασιλεία...»

49. προέκνυψεν (ορ. αορ. του ρ. προκύπτω): πρόβαλε τὸ κεφάλι

50. βημόθυρα, τὰ: τὰ δύο φύλλα τῆς ωραίας πύλης

51. σειομένων (μτχ. ενεστ. του ρ. σείομαι): που κουνιόνταν

52. «*neige odorante du printemps*»: (γαλλ.) μυρωδάτο χιόνι τῆς Ἀνοιξῆς

53. ψαλέντος (μτχ. παθ. αορ. του ρ. ψάλλομαι): ἀφοῦ ψάλλθηκε

54. ἀντιψάλλων (μτχ. ενεστ. του ρ. ἀντιψάλλω): ἀντιψάλλοντας, ἀπαντώντας στους ψαλλμούς με ψαλλμό

55. ἐξ ἀνάγκης: ἀναγκαστικά

56. ἠτοιμάζετο «νὰ πάρῃ καιρόν»: ὁ ἱερέας ετοίμαζόταν νὰ τελέσει σύντομη μυστικὴ ἀκολουθία μπροστὰ στις ἅγιες εἰκόνες τοῦ τέμπλου καὶ στη συνέχεια νὰ τις ἀσπαστεῖ λέγοντας μυστικά τὸ τροπάριο τοῦ εἰκονιζόμενου ἁγίου

57. νὰ ἔμβῃ (υποτ. αορ. β του ρ. ἐμβαίνω): νὰ μπεῖ

58. ὁμηλικίων ὁμῆλιξ, ὁμῆλιξ: που ἔχει τὴν ἴδια ηλικία, συνομήλικος

περίπου παῖς, ύψηλός ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν του, ἀσθμαίνων⁵⁹ καὶ ἐν ἐξάψει.⁶⁰ Ἦτο ὁ Ζάχος, ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ-Κυριάκου.

Εἰσέβαλε πνευστιῶν⁶¹ εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ πρὸς τὸν ἱερέα. Ἡ φωνὴ του ἠκούετο ἀπὸ τοῦ χοροῦ, ἀλλ' αἱ λέξεις δὲν διεκρίνοντο.

Ἴδου τί ἔλεγεν ἐντούτοις:

— Παπᾶ, παπᾶ!...

(Τὰ παπαδόπουλα ἐκάλουν συνήθως παπᾶ τὸν πατέρα των.)

— Παπᾶ, παπᾶ!... ὁ παπᾶ-Σφοντύλης... ἀπ' τὴν ὀξώπορτα... τῆς λειτουργιάς... ἀπ' τ' αἰ-βῆμα ἢ πεθερά του... κ' ἢ παπαδιά... κουβαλοῦν... ἀπ' τὴν ὀξώπορτα... τῆς λειτουργιάς... τοὺς εἶδα... ἀπ' τὴν ὀξώπορτα... τῆς λειτουργιάς... ἀπ' τ' αἰ-βῆμα... κ' ἢ πεθερά του... κ' ἢ παπαδιά...

Μόνος ὁ παπᾶ-Κυριάκος ἦτο ἱκανὸς νὰ βγάλῃ νόημα ἀπὸ τὰ ἀσυνάρτητα ταῦτα καὶ ἀσθματικὰ τοῦ υἱοῦ του. Ἴδου δὲ πῶς ἐξήγησε τὰ λεγόμενα: «Ὁ παπᾶ-Θοδωρῆς ὁ Σφοντύλης, ὁ σύντροφός του εἰς τὴν ἐνορίαν, ἔκλεπτε τὰς προσφοράς, μεταβιβάζων⁶² αὐτὰς διὰ τῆς ἐξωθύρας τοῦ ἱεροῦ βήματος εἰς χεῖρας τῆς συζύγου καὶ τῆς πενθερᾶς του».

Ἴσως τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτο τόσον ἀληθές ὅσον ὁ Ζάχος ἤθελε νὰ τὸ παραστήσῃ. Διότι οὗτος ἀγαπῶν ὡς ὅλοι οἱ νέοι τὴν ἐξοχὴν καὶ τὴν διασκέδασιν, μετὰ δυσκολίας εἶχεν ὑπακούσει εἰς τὸ πατρικὸν κέλευσμα, ὅπως μείνῃ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀφορμὴν θὰ ἐζήτηι διὰ νὰ τὸ στρήψῃ⁶³ καὶ μεταβῆ εἰς νυκτερινὴν ἐκδρομὴν εἰς τὰ Καλύβια, ἀφοῦ μάλιστα εὐκόλως εὔρισκε συνοδοιπόρους ὀμιλικας.

Ἄλλ' ὁ παπᾶ-Κυριάκος δὲν ἐσυλλογίσθη τίποτε. Ἐξήφθη ἀμέσως, ἠγανάκτησε, δὲν ἐκρατήθη. Ἦμαρτεν.⁶⁴ Ἄντὶ δὲ νὰ καταφέρῃ σφοδρὸν

59. ἀσθμαίνων (μτχ. ενεστ. του ρ. ἀσθμαίνω): λαχανιασμένος

60. ἐν ἐξάψει: ἀναψοκοκκινισμένος

61. πνευστιῶν (μτχ. ενεστ. του ρ. πνευστιῶ): ἀναπνέοντας με δυσκολία, κοντανασαίνοντας

62. μεταβιβάζων (μτχ. ενεστ. του ρ. μεταβιβάζω): μεταφέροντας

63. διὰ νὰ τὸ στρήψῃ: γιὰ νὰ φύγει, γιὰ νὰ τὴν κοπανήσει

64. ἦμαρτεν (ορ. αορ. β' του ρ. ἁμαρτάνω): ἀμάρτησε

ράπισμα⁶⁵ κατὰ τῆς παρειᾶς⁶⁶ τοῦ υἱοῦ του, καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡσυχος τὸ καθῆκόν του... ἀπέβαλεν εὐθύς τὸ ἐπιτραχήλιον,⁶⁷ ἐξεδύθη⁶⁸ τὸ φαίλιον,⁶⁹ καὶ διασχίσας τὸν ναὸν ἐξῆλθεν, ἀποφεύγων τὸ βλέμμα τῆς πρεσβυτέρας⁷⁰ του, ἥτις τὸν ἔβλεπεν ἔντρομος.

Ἄλλ' ὁ μπάρμπα-Μηλιὸς κάτι ὑπόπτεισεν⁷¹ ἐκ τῶν κινήματων⁷² τούτων, καὶ ἐξῆλθε κατόπιν του.⁷³

Εἰς πεντήκοντα δὲ βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ναοῦ, μεταξὺ τριῶν δένδρων καὶ δύο φρακτῶν, ὁ ἐπόμενος διάλογος συνήφθη:⁷⁴

— Παπᾶ, παπᾶ, ποῦ πᾶς;

— Θαρθῶ βλογημένε, τώρα, ἀμέσως πίσω.

Δὲν εἴξευρε τί νὰ εἶπῃ. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι εἶχεν ἀπόφασιν νὰ καταβῆ εἰς τὴν πόλιν καὶ ζητήσῃ λόγον διὰ τὴν κλοπὴν ἀπὸ τὸν συνεφημέριόν του! Εἰς τὸ βάθος δὲ τῆς συνειδήσεώς του ἔλεγεν ὅτι εἶχε καιρὸν νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, καὶ τελέσῃ τὴν λειτουργίαν.

— Ποῦ πᾶς; ἐπέμενε ὁ μπάρμπα-Μηλιός.

— Ἄς διαβάξῃ ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κ' ἔφθασα.

Ἐλησμόνει ὅτι ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ ἄλλα ἢ ὅσα ἀπὸ στήθους ἐγνώριζεν.

— Ἀφήνω καὶ τὴν παπαδιά μου, ἐδῶ, βλογημένε, ἐπανέλαβεν ὁ παπᾶ-Κυριάκος, ἀμηχανῶν⁷⁵ τί νὰ εἶπῃ· σᾶς ἀφήνω τὴν παπαδιά μου!

Καὶ λέγων ἔτρεχεν.

65. *ράπισμα*, τὸ: *χαστούκισμα*

66. *παρειᾶς*: *παρεία*, ἡ: *μάγουλο*

67. *ἐπιτραχήλιον*, τὸ: *πετραχήλι* (ιερό *ἄμφιο*)

68. *ἐξεδύθη* (ορ. παθ. αορ. του ρ. ἐκδύομαι): *έβγαλε*

69. *φαίλιον*, τὸ: *διακριτικό ἄμφιο των πρεσβυτέρων*

70. *πρεσβυτέρας*: *πρεσβυτέρα*, ἡ: *σύζυγος ιερέα, παπαδιά*

71. *ὑπόπτεισεν* (ορ. αορ. του ρ. ὑποπτεύω): *υποπτεύθηκε*

72. *κινήματων*: *κίνημα*, τὸ: *κίνηση*

73. *ἐξῆλθε κατόπιν του*: *βγήκε μετά από αυτόν*

74. *συνήφθη* (ορ. παθ. αορ. του ρ. συνάπτομαι): *πραγματοποιήθηκε· διάλογος συνήφθη: συνομίλησαν*

75. *ἀμηχανῶν* (μτχ. ενεστ. του ρ. ἀμηχανῶ): *χωρίς να γνωρίζει*

Ὁ μπάρμπα-Μηλιὸς ἐπανῆλθε κατηφῆς⁷⁶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ.
— Καλὰ τὸ ἔλεγα ἐγώ, ἐψιθύρισε.

* * *

Μεγίστη ἀπορία ἐπεκράτει ἐν τῷ παρεκκλησίῳ.⁷⁷ Οἱ χωρικοὶ ἐκύτταζον ἐρωτηματικῶς⁷⁸ ἀλλήλους.⁷⁹ Ψιθυρισμοὶ ἤκούοντο.

Αἱ γυναῖκες ἡρώτων τὴν παπαδιὰ νὰ εἶπῃ αὐταῖς⁸⁰ τί τρέχει· ἀλλ' αὕτη ἦτο ἡ ὀλιγώτερον πάντων τῶν ἄλλων γνωρίζουσα.

Ἐν τούτοις⁸¹ ὁ ἱερεὺς ἔτρεχεν, ἔτρεχεν. Ὁ ψυχρὸς ἀὴρ ἐδρόσισεν ὀλίγον τὸ μέτωπόν του.

— Καὶ πῶς νὰ θρέψω ἐγὼ τόσα παιδιὰ, ἔλεγεν, ὀκτώ, μὲ συμπάθειο, κ' ἡ παπαδιὰ ἐννῆά, κ' ἐγὼ δέκα! Ὁ ἕνας νὰ σὲ κλέφτῃ ἀπ' ἐδῶ, κ' ὁ ἄλλος ἀπ' ἐκεῖ!...

Πεντακόσια βήματα ἀπὸ τοῦ ναοῦ, ὁ δρόμος ἐκατηφόριζε, καὶ καθήρχετο τις εἰς ὠραίαν κοιλάδα. Εἷς νερόμυλος εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς κλιτύος⁸² ἐκείνης, παρὰ τὴν ὁδόν.

Ἀκούσας ὁ ἱερεὺς τὸν ἠδὺν μορμυρισμὸν τοῦ ρύακος, αἰσθανθεὶς ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὴν δρόσον, ἐλησμόνησεν ὅτι εἶχε νὰ λειτουργήσῃ (πῶς καὶ ποῦ νὰ λειτουργήσῃ;) καὶ ἔκυψε νὰ πῖνῃ ὕδωρ. Ἀλλὰ τὸ χεῖλός του δὲν εἶχε βραχῆ ἀκόμη, καὶ αἴφνης ἐνθυμήθη, ἀνένηψεν.⁸³

— Ἐγὼ ἔχω νὰ λειτουργήσω, εἶπε, καὶ πίνω νερό;...

Καὶ δὲν ἔπιε.

Τότε ἦλθεν εἰς αἴσθησιν.⁸⁴

— Τί κάμνω ἐγώ, εἶπε, ποῦ πάω;

Καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ:

76. κατηφῆς· κατηφῆς, -ές: σκυθρωπός

77. ἐν τῷ παρεκκλησίῳ: στο παρεκκλήσι

78. ἐρωτηματικῶς: με ἀπορία

79. ἐκύτταζον... ἀλλήλους: κοίταζαν ο ἕνας τον ἄλλο

80. αὐταῖς: σε αὐτές

81. ἐν τούτοις: τὴν ἴδια στιγμή, καθὼς συνέβαιναν αὐτά

82. κλιτύος· κλιτύς, ἡ: πλαγιά βουνοῦ

83. ἀνένηψεν (ορ. αορ. του ρ. ἀνανήφω): συνήλθε

84. τότε ἦλθεν εἰς αἴσθησιν: τότε συνήλθε

—“Ἡμαρτον,⁸⁵ Κύριε, εἶπεν, ἦμαρτον! μὴ μὲ συνερισθῆς.⁸⁶

Ἐπανέλαβε δέ:

—Ἐὰν ἐκεῖνος ἔκλεψεν, ὁ Θεὸς ἄς τὸν... συγχωρήσῃ... κ’ ἐκεῖνον κ’ ἐμέ. Ἐγὼ πρέπει νὰ κάμω τὸ χρέος μου.

Ἦσθάνθη δάκρυ βρέχον τὴν παρειάν του.

—ὦ Κύριε, εἶπεν ὀλοψύχως, ἦμαρτον, ἦμαρτον! Σὺ παρεδόθης διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, καὶ ἡμεῖς σὲ σταυρώνομεν κάθε μέρα.

Καὶ ἐστράφη πρὸς τὸν ἀνήφορον, σπεύδων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παρεκκλήσιον, ὅπως λειτουργήσῃ.

—Καὶ ἤθελα νὰ πιῶ καὶ νερό, εἶπε, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λειτουργήσω. Ἀλλὰ πῶς νὰ κάμω; Δὲν πρέπει νὰ μεταλάβω! Θὰ λειτουργήσω χωρὶς μετάληψιν, δὲν εἶμαι ἄξιος!... «Δεῦτε τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος!⁸⁷...» Ἐγὼ ἄξιος δὲν εἶμαι!

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ναόν, ὅπου μετ’ ἀγαλλιάσεως οἱ χωρικοὶ τὸν εἶδον.

Ἐτέλεσε τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, καὶ μετέδωκεν⁸⁸ εἰς τοὺς πιστοὺς, φροντίσας νὰ καταλύσῃ⁸⁹ διὰ στόματος αὐτῶν ὅλον τὸ ἅγιον ποτήριον. Αὐτὸς δὲν ἐκοινωνήσεν, ἐπιφυλαττόμενος νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὸν πνευματικόν, καὶ πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὸν κανόνα.⁹⁰

*
* *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, μετὰ τὴν Β. Ἀνάστασιν, οἱ χωρικοὶ τὸ ἔστρωσαν ὑπὸ τὰς πλατάνους, παρὰ τὴν δροσερὰν πηγὴν.

Ὡς τάπητας εἶχον τὴν γλῶσση καὶ τὰ χαμολούλουδα, ὡς τράπεζαν πτέριδας⁹¹ καὶ κλάδους σχοίνων.

Ἡ δροσερὰ αὐρα ἐκίνει⁹² μετὰ θροῦ⁹³ τοὺς κλῶνας⁹⁴ τῶν δένδρων,

85. ἦμαρτον (ορ. αορ. β του ρ. ἀμαρτάνω): ἐσφαλα

86. μὴ μὲ συνερισθῆς: μὴ μου θυμώσεις

87. «τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος»: του καινούριου κρασιού

88. μετέδωκεν (ορ. αορ. του ρ. μεταδίδω): κοινωνήσεν

89. νὰ καταλύσῃ (υποτ. αορ. του ρ. καταλύω): νὰ ἐξαντλήσῃ, νὰ τελειώσῃ

90. κανόνα· κανών, ὁ: τιμωρία που ἐπιβάλλεται ὡς μετάνοια

91. πτέριδας· πτέρεις, ἡ: φτέρη, εἶδος φυτοῦ

92. ἐκίνει (ορ. πρτ. του ρ. κινῶ): κουνούσε

93. μετὰ θροῦ: με θροῖσμα

94. κλῶνας· κλών, ὁ: κλαδί

καὶ ὁ Φταμηνίτης μὲ τὴν λύραν τοῦ ἀντέδιδε⁹⁵ φθόγγους λιγυρούς.⁹⁶

Ἡ ὠραία Ξανθή, ἡ σύζυγος τοῦ Φταμηνίτου, ἐκάθητο μεταξὺ τῆς μητρὸς τῆς Μελάχως καὶ τῆς θειᾶ Κρατήρως, τῆς πενθερᾶς τῆς, φροντίζουσα νὰ ἔχη ἐν μέρει τὰς παρειὰς κεκαλυμμένας μὲ τὴν μανδήλαν, καὶ νὰ βλέπη μᾶλλον πρὸς τὸν κορμὸν τῆς γιγαντιαίας πλατάνου, ὅπως μὴ τὴν κυττάζωσιν οἱ ἄνδρες, καὶ ζηλεύῃ ὁ σύζυγός τῆς.

Ἡ ἀδελφή τῆς, τὸ Ἄθω, δεκαπεντοῦτις⁹⁷ κόρη ἄγαμος, ἄφροντις,⁹⁸ ὠραία καὶ αὐτὴ, ποσάκις δὲν τὴν ἐπείραζε λέγουσα: «Ἀρή,⁹⁹ τί τὸν ἤθελες, ἀρή; Δὲν τὸν ἔπαιρνα, νὰ μοῦ χαρίζανε τὸν οὐρανὸ μὲ τᾶστρα... Καλλίτερα νὰ γινόμεουν καλόγρηα!»

Τὸ βέβαιον ἦτο ὅτι ὁ Φταμηνίτης δὲν διέπρεπεν¹⁰⁰ οὔτ' ἐπὶ κάλλει¹⁰¹ οὔτε ἐπὶ μεγέθει σώματος,¹⁰² ἀλλ' ἀνεπλήρου τὰς ἐλλείψεις ταύτας δι' εὐστροφίας σώματος καὶ πνεύματος καὶ διὰ φαιδρότητος καὶ εὐθυμίας.

Ὁ παπᾶ-Κυριάκος προήδρευε, τοῦ συμποσίου, ἔχων ἀπέναντί του τὴν παπαδιά, βραχύσωμον,¹⁰³ στρογγυλοπρόσωπον, μελαχροινήν, ἀγαθωτάτην, ἣτις ἐν ἀθωότητι ἐξεκόλαπτε¹⁰⁴ σχεδὸν κατ' ἔτος ἐν παπαδόπουλον, χωρὶς νὰ τὴν μέλῃ¹⁰⁵ οὔτε διὰ παλληκαροβότανα,¹⁰⁶ οὔτε διὰ στροφοβότανα,¹⁰⁷ περὶ ἃ¹⁰⁸ τυρβάζουσιν¹⁰⁹ ἄλλαι γυναῖκες.

Δεξιόθεν τοῦ ἱερέως ἐκάθητο ὁ Μπάρμπα-Μηλῖός, προεστὼς ἅμα καὶ πρόθυμος θεράπων τῆς κοινότητος, ἠξέυρων νὰ ψήνη ὡς οὐδεὶς

95. ἀντέδιδε (ορ. πρτ. του ρ. ἀντιδίδω): ανταπέδιδε

96. λιγυρούς: λιγυρός, -ά, -όν: μελωδικός

97. δεκαπεντοῦτις: δεκαπεντάχρονη

98. ἄφροντις: ἄφροντις, -ι: που δεν ἔχει φροντίδες, ξένοιαστος

99. ἀρή: μωρή

100. διέπρεπεν (ορ. πρτ. του ρ. διαπρέπω): διακρινόταν

101. ἐπὶ κάλλει: για την ομορφιά

102. ἐπὶ μεγέθει σώματος: για τη σωματική διάπλαση

103. βραχύσωμον: βραχύσωμος, -ον: κοντός

104. ἐξεκόλαπτε (ορ. πρτ. του ρ. ἐκκολάπτω): γεννούσε

105. χωρὶς νὰ τὴν μέλῃ: χωρὶς να τη νοιάζει

106. παλληκαροβότανα: παλληκαροβότανο, τὸ: βότανο που θεωρεῖται ὅτι εξασφαλίζει τη γέννηση αρσενικῶν παιδιῶν

107. στροφοβότανα: στροφοβότανο, τὸ: βότανο που το χρησιμοποιούσαν ως αντισυλληπτικὸ

108. περὶ ἃ: γύρω από τα οποία, με τα οποία

109. τυρβάζουσιν (ορ. ενεστ. του ρ. τυρβάζω): ασχολούνται

ἄλλος τὸ ἀρνί, λιανίζων¹¹⁰ μεθοδικώτατα δι' ὅλους, καὶ τρώγων ἅμα καὶ προπίνων.¹¹¹

Εἰς τὰς προπόσεις μάλιστα δὲν εἶχεν ἐφάμιλλον.¹¹² Μετὰ τὴν σύντομον καὶ τυπικὴν τοῦ ἱερέως πρόποσιν, ἐγεροθεῖς¹¹³ ὁ μπάριπα-Μηλιός, κρατῶν τὴν τσότραν¹¹⁴ τὴν ἐπτακόκκον,¹¹⁵ ἤρχισε νὰ χαιρετίζη τοὺς πάντας καὶ ἕνα ἕκαστον ὡς ἐξῆς:

— Χριστὸς Ἄνεστη! ἀληθινὸς ὁ Κύριος! Ζῆ καὶ βασιλεύει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας!

Εἶτα μετὰ τὸ προοίμιον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οὐσίαν:¹¹⁶

— Γεῖά μας! καλὴ γεῖά! διάφορο! καλὴ καρδιά! Παπᾶ μ', νὰ χαιρεσαι τὸ πετραχῆλι σ'! Παπαδιά, νὰ χαιρεσαι τὸν παπᾶ σ' καὶ τὰ παιδάκια σ'! Ἐάδερφε Θεοδωρῆ! νὰ ζήσης, νὰ τσ' χαιρεσαι! Κουμπάρε Παναγιώτη! ὅπως ἔτρεξες μὲ τὸ λάδ' νὰ τρέξης καὶ μὲ τὸ κλῆμα!¹¹⁷ Συμπεθέρα Κρατῆρα! Νὰ χαιρεσαι, μ' ἕναν καλὸν γαμπρό! Ἀνηψιὲ Γιώργη! Τίμια στέφανα! 'στὸ γάμο σας νὰ χαροῦμε! Κουμπάρα Κυπαρισσοῦ! μὲ μιὰ καλὴ νύφη, νὰ ζήσης, νὰ χαρῆς! ἐβίβα¹¹⁸ ὄλοι! Τέπερ-τε.¹¹⁹ Πάντα χαροῦμενοι! Στὴν ὑγεία σας! Συμπεθέρα Ἐαθῆ! καλὴ λευθεριά! Στὴν ὑγεία σας! Πάντα χαροῦμενοι! Πάντα μὲ τὸ καλό!

Καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ πρόσωπον ὑπῆρξεν ἡ πόσις.¹²⁰

Ἄλλὰ καὶ ὁ Φταιμηνίτης ἠθέλησε νὰ προπίη, κατ' ἄλλον ὅμως στενώτερον τρόπον· ἠθέλησε νὰ βρῆ τὴν γυναῖκά του, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὴν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πρόσωπον:

110. *λιανίζων* (μτχ. ενεστ. του ρ. *λιανίζω*): κομματιάζοντας

111. *προπίνων* (μτχ. ενεστ. του ρ. *προπίνω*): πίνοντας στην υγεία κάποιου

112. *ἐφάμιλλον*: ἐφάμιλλος, -ον: ισάξιος

113. *ἐγεροθεῖς* (μτχ. παθ. αορ. του ρ. *ἐγείρομαι*): αφού σηκώθηκε

114. *τσότραν*: τσότρα, ἡ: ξύλινο δοχείο κρασιού

115. *ἐπτακόκκον*: ἐπτακόκκδος, -ον: που χωράει εφτά οκάδες

116. *εἰσῆλθε εἰς τὴν οὐσίαν*: μπήκε στο κύριο θέμα

117. *ὅπως ἔτρεξες μὲ τὸ λάδ' νὰ τρέξης καὶ μὲ τὸ κλῆμα!*: ὅπως βιάφτισες, να παντρέψεις, το παιδί που βιάφτισες να το παντρέψεις

118. *ἐβίβα* (ιταλ.) *ενίνα*: ζήτω· εδώ πρόκειται για τη χαρακτηριστική έκφραση ευχής σε πρόποση, δηλαδή εις υγείαν

119. *τέπερ-τε*: πέρα για πέρα

120. *πόσις*, ἡ: η ενέργεια του πίνω

— Μπρόμ!¹²¹

— Πιὲ κη δό μ’!¹²²

— Μὲ κρασί!

— Καλῶς τ’ν ἀγάπη μ’ τῆ χρυσῆ!¹²³

Καὶ πιὼν αὐτός, μετεβίβασε τὴν τσότραν εἰς τὴν ὠραίαν Ξαθή, ἣτις ἔβρεξε τὰ χεῖλη.

Εἶτα ἤρχισαν τὰ ἄσματα. Ἐν πρώτοις τὸ Χριστὸς ἀνέστη, ὕστερον τὰ θύραθεν.¹²⁴ Ὁ μπάρμπα-Μηλιὸς θελήσας νὰ ψάλλῃ καὶ αὐτὸς τὸ Χριστὸς ἀνέστη, τὸ ἐγύριζε πότε εἰς τὸν ἀμανὲ¹²⁵ καὶ πότε εἰς τὸ κλέφτικο.¹²⁶

Ἄλλ’ ὁ ἰδιορρυθμότερος¹²⁷ πάντων τῶν ψαλτῶν ἦτο ὁ μπάρμπα-Κίττος, γηραιὸς χωροφύλαξ, χειμαρριώτης, παλαιὸς ταχτικός,¹²⁸ λησμονημένος ἀπὸ τῆς βαυαρικῆς ἐποχῆς¹²⁹ ἐν τῇ νήσῳ. Ἀμφέβαλλε καὶ αὐτὸς ἂν τὸν εἶχαν περασμένον εἰς τὰ μητρῶα, πότε τοῦ ἔστελναν μισθόν, πότε ὄχι. Ἐφόρει χιτῶνα¹³⁰ μὲ ἀνοιχτὰς θυρίδας,¹³¹ βραχεῖαν¹³² περισκελίδα¹³³ μέχρι τοῦ γόνατος καὶ τουζλούκια.¹³⁴ Ὁ δήμαρχος τοῦ τόπου (διότι ὑπῆρχε φεῦ!¹³⁵ καὶ δήμαρχος) τὸν εἶχε στείλει νὰ κάμῃ Πάσχα εἰς τὰ Καλύβια, διὰ νὰ φυλάξῃ δῆθεν τὴν τάξιν, καίτοι οὐδεμιᾶς φυλάξεως ἦτο ἀνάγκη. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι τὸν ἔστειλε νὰ καλοπεράσῃ πλη-

121. μπρόμ: αναφέρεται στην πρόποση

122. πιὲ κη δό μ’!: πιες και δώσε μου!

123. καλῶς τ’ν ἀγάπη μ’ τῆ χρυσῆ!: καλῶς την αγάπη μου τη χρυσή!

124. θύραθεν, τὰ: τα μη εκκλησιαστικά ἄσματα

125. ἀμανὲ: ἀμανές, ὁ: εἶδος λαϊκοῦ τραγουδιοῦ

126. κλέφτικο, τὸ: το τραγούδι που σχετίζεται με τα κατορθώματα των κλεφτῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση· τὸ ἐγύριζε πότε εἰς τὸν ἀμανὲ καὶ πότε εἰς τὸ κλέφτικο: το ἔριχνε πότε στον αμανέ και πότε στο κλέφτικο

127. ὁ ἰδιορρυθμότερος: ο πιο ασυνήθιστος

128. ταχτικός, ὁ: στρατιώτης που υπηρετεῖ στον τακτικό στρατό

129. ἀπὸ τῆς βαυαρικῆς ἐποχῆς: ἀπὸ τὴν ἐποχὴ που βασιλεύει στην Ελλάδα ο Ὁθωνας

130. χιτῶνα· χιτών, ὁ: ἐνδυμα που φορούσαν κατὰσαρχα

131. θυρίδας· θυρίς, ἡ: μικρὴ πόρτα, ἀνοιγμα. Ο Τριανταφυλλόπουλος (Εκδ. Δόμος) διορθώνει σε χειριδας, δηλαδή μανίκια

132. βραχεῖαν· βραχύς, -εῖα, -ύ: κοντός

133. περισκελίδα· περισκελῆς, ἡ: παντελόνι

134. τουζλούκια· τουζλούκι, τό: εἶδος περινημίδας

135. φεῦ: ἀλίμονο

σίον τῶν ἀνοιχτοκάρδων ἐξωμεριτῶν, οἵτινες τοῦ ἤρεσκον τοῦ μπάρ-
μπα-Κίτσου, ἄς τοὺς ἔλεγον καὶ «τσουπλακιαῖς»¹³⁶ ἢ «χαλκοδέραις».¹³⁷
Ἐὰν ἔμενεν ἐν τῇ πόλει, ὁ δήμαρχος θὰ ἦτο ὑπόχρεως¹³⁸ νὰ τὸν φι-
λεύσῃ τὸν μπάρμπα-Κίτσον, καθὼς τὸν εἶχαν κακομάθει οἱ προκάτο-
χοί του, ἔλεγε, – νὰ τὸν φιλεύσῃ κουλούραν καὶ αὐγά. Τί ἔθιμα!...

Ὁ μπάρμπα-Κίτσος, ἀφοῦ ἠσπάσθη¹³⁹ τρίς ἢ τετράκις τὴν τσότραν,
ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ Χριστὸς ἀνέστη κατ' ἰδιάζοντα αὐτῷ τρόπον,¹⁴⁰
ὡς ἐξῆς:

Κ' στὸ – μπρὲ – Κ' στὸς ἀνέστη
ἐκ νεκρῶν θανάτων,
θάνατον μπατήσας,
κ' ἔντοις-ἔντοις μνήμασι,
ζωὴν παμμακάριστε!¹⁴¹

Καὶ ὅμως, μεθ' ὄλην τὴν ἰδιορρυθμίαν ταύτην, οὐδεὶς ποτε ἔψαλλε
ιερόν ᾄσμα μετὰ πλείονος χριστιανικοῦ αἰσθήματος καὶ ἐνθουσιασμοῦ,
ἐξαιρουμένου ἴσως τοῦ γνωστοῦ ἐν Ἀθήναις γηραίου καὶ σεβασμίου Κρη-
τός, τοῦ ψάλλοντος τὸ Ἔλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν μὲ τὴν ἐξῆς προσ-
θήκην: «Ἔλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν τῶν μὴ προσκυνούντων, οἱ κε-
ρατάδες! τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν...»

Ἀληθεῖς ὀρθόδοξοι Ἕλληνες!

* * *

Περὶ τὴν δειλίην¹⁴² εἶχεν ἀρχίσει ὁ χορός, χορὸς κλέφτικος (διότι αἱ γυ-

136. τσουπλακιαῖς· τσουπλακιά, ἢ: παρακατιανή

137. χαλκοδέραις· χαλκοδέρα, ἢ: εκείνη που κατάγεται ἀπὸ ἀσημη οἰκογένεια

138. ὑπόχρεως· ὑπόχρεως, -ων: υποχρεωμένος

139. ἠσπάσθη (ορ. παθ. αορ. του ρ. ἀσπάζομαι): ἀσπάστημε, ἔφερε στα χεῖλη του

140. κατ' ἰδιάζοντα αὐτῷ τρόπον: με ἰδιόμορφο γιὰ εκείνον τρόπο

141. Κ' στὸ – μπρὲ – Κ' στὸς ἀνέστη / ἐκ νεκρῶν θανάτων, / θάνατον μπατήσας, / κ'
ἐντοις-ἐντοις μνήμασι, / ζωὴν παμμακάριστε! (λανθασμένη ἀπόδοση τοῦ αναστάσι-
μου ψαλμοῦ, ὁ ὁποῖος κανονικὰ ἔχει τὴν ἐξῆς μορφή: Χριστὸς ἀνέστη / ἐκ νεκρῶν / θα-
νάτῳ θάνατον πατήσας, / καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι / ζωὴν χαρισάμενος

142. περὶ τὴν δειλίην: κατὰ τὸ δειλινό

ναΐκες ἐπεφυλάττοντο¹⁴³ διὰ τὴν Δευτέραν καὶ τὴν Τρίτην ὅπως χορεύσωσι τὸν συρτὸν καὶ τὴν καμάρα¹⁴⁴), καὶ ὁ παπᾶ-Κυριάκος, μετὰ τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦ Ζάχου, ὅστις ἐγλύτωσε τὸ ξύλο χάριν τῆς ἡμέρας (διότι ὁ πατήρ του εἶχε θυμώσει εἶτα κατ' αὐτοῦ, ὡς γενομένου αἰτίου τῆς χασμωδίας ἐκείνης), ἀποχαιρετίσαντος τὴν συντροφιάν, κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ παπᾶ-Κυριάκος ἔδωκε πλήρες εἰς τὸν συνεφημέριόν του τὸ ἀπὸ τῆς ἐξοχῆς μερίδιον, καὶ οὔτε κατεδέχθη νὰ κάμη λόγον περὶ τῆς ὑποτιθεμένης κλοπῆς.

Ἐντούτοις ὁ παπᾶ-Θοδωρῆς οἴκοθεν¹⁴⁵ τῷ εἶπεν¹⁴⁶ ὅτι τὸ ἐκ τῆς ἐνορίας μερίδιόν του εὕρισκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, τοῦ παπα-Θοδωρῆ. Ἐκρινε καλόν, εἶπε, νὰ μετακομίση διὰ τῆς ἐξωθύρας τοῦ ἁγ. βήματος οἴκαδε¹⁴⁷ καὶ τὰ δύο μερίδια, διὰ νὰ μὴ βλέπουν τινὲς τῶν ἄγαν¹⁴⁸ ἐπιπολαίων καὶ γλωσσαλγῶσιν¹⁴⁹ ὅτι οἱ ἱερεῖς ἔχουν δῆθεν πολλὰ εἰσοδήματα. «Ὁ κόσμος ξιππάζεται,¹⁵⁰ εἶπεν, ἅμα¹⁵¹ μᾶς ἰδῆ¹⁵² μιὰ καλὴ μέρα νὰ πάrouμε τίποτε λειτουργιαῖς, καὶ δὲν συλλογίζεται πόσαις ἐβδομάδες καὶ μῆνες παρέρχονται¹⁵³ ἄγονοι!»

Ἐντεῦθεν ἡ παρανόησις τοῦ Ζάχου.

Ἐφημερίς, 1 Ἀπριλίου 1890

143. ἐπεφυλάττοντο (ορ. πρτ. του ρ. ἐπιφυλάττομαι): ἀπείχαν προσωρινά

144. καμάρα, ἡ: εἶδος χοροῦ

145. οἴκοθεν: ἀπὸ μόνος του

146. τῷ εἶπεν: του εἶπε

147. οἴκαδε: στο σπίτι

148. ἄγαν: υπερβολικά

149. γλωσσαλγῶσιν (υποτ. ενεστ. του ρ. γλωσσαλγῶ): κουτσομπολεύουν

150. ξιππάζεται (ορ. ενεστ. του ρ. ξιππάζομαι): συμπεριφέρεται υπεροπτικά

151. ἅμα: μόλις

152. ἰδῆ (υποτ. αορ. β του ρ. ὄρῳ): δει

153. παρέρχονται (ορ. ενεστ. του ρ. παρέρχομαι): περνούν